

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar
Nyelvtudományi Doktori Iskola
Romanisztika Program

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar
Irodalomtudományi, Nyelvtudományi Doktori Iskola
Romanisztika Kutatócsoport

rodosz.freebase.hu

RODOSZ

Második egyetemközi
Romanisztikai Doktorandusz Konferencia

Programfüzet

2010. szeptember 24.

ELTE BTK
Budapest, Múzeum krt. 4/C

Megjelent az ELTE BTK HÖK Kulturális és Sportbizottságának támogatásával.

Program**8h50: MEGNYITÓ (C 277)****Színház és film (C 277)****Elnök: Török Tamara (ELTE)**

9h00 – 9h15: Mussó Zsófia (ELTE):
Színházi adottságok, mint alkotói elem a molière-i színházban

9h15 – 9h30: Somogyi Tamás (ELTE):
Mítoszról a pièce à machines-ig: az antik mitológia színházra állításának kérdései

9h30 – 9h45: Kertész Mónika (ELTE):
Az emlékezés művészete, az elbeszélés varázsa. Ascanio Celestini színháza

9h45 – 10h00: Serkédi Orsolya (ELTE):
Pasolini és a festészet

10h00 – 10h30: VITA

10h30 – 11h00: KÁVÉSZÜNET**Város és kultúra (C 277)****Elnök: Szkárosi Endre (ELTE)**

11h00 – 11h15: Sedlmayr Judit (ELTE):
Dante Poklának városépítészeti tanulságai

11h15 – 11h30: Börcsök Gizella (ELTE):
Bologna 2000 Európa Kulturális Városa

11h30 – 12h00: VITA

**12h00 – 13h30
EBÉDSZÜNET****Dialektológia, multilingvizmus (C 328)****Elnök: Szijj Ildikó (ELTE)**

9h00 – 9h15: Hargitai Evelin (ELTE):
A mirandai nyelv jelenlegi helyzete, különös tekintettel a nyelvcsere-nyelvmegtartás faktoraira

9h15 – 9h30: Tillinger Gábor (DE):
Öl, oc és frankoprovenszál között

Szövegnyelvészet, narráció (C 328)**Elnök: Bors Edit (PPKE)**

9h30 – 9h45: Bánki Ágnes (DE):
A halál motívuma Marie de France elbeszéléseiben

9h45 – 10h00: Papp Gábor (ELTE):
A hipertextuális elemek szerepe az olvasó és a szerző közötti kommunikációban Crébillon fils meséiben

10h00 – 10h30: VITA

Nyelvtörténet (C 328)**Elnök: Kiss Sándor (DE)**

11h00 – 11h15: Wildburg Gabriella (ELTE):
Az olasz személytelen szerkezet használata A. Manzoni regényváltozataiban

11h15 – 11h30: Koós Eszter (ELTE):
A certainement történeti fejlődése

11h30 – 12h00: VITA

XIX-XX. századi irodalom (C 277)**Elnök: Martonyi Éva (PPKE)**

13h30 – 13h45: Szabados Edina (ELTE):
Pirandello és G. B. Shaw

13h45 – 14h00: Nahóczky Judit (ELTE):
Prefuturista törekvések és futurizmus Szicíliában

14h00 – 14h15: Kanozsay Katalin (PPKE):
A női test széttagolódása Gioconda Belli En la doliente soledad del Domingo c. versében

14h15 – 14h30: Stanilewicz Grazyna (PPKE):
Le retour de l'enfant magique

14h30 – 15h00: VITA

Történelem (C 277)**Elnök: Falvay Dávid (ELTE)**

15h00 – 15h15: Bene Krisztián (PTE):
A Vichy-rendszer elvetelt kísérlete: a Légion tricolore

15h15 – 15h30: Juhász Balázs (ELTE):
Olasz és magyar ifjúsági szervezetek a háború szolgálatában: a „balilla” és a „levente”

15h30 – 16h00: VITA

16h00: ZÁRÁS (C 277)**Elméleti nyelvészet (C 328)****Elnök: Giampaolo Salvi (ELTE)**

13h30 – 13h45: Dézsi Melina (PPKE):
Palatalizálás vagy szótöbbség? Tanulmány a román többes számú főnevekről

13h45 – 14h00: Menaker Angelika (ELTE):
Az in-igei prefixum funkciói a mai spanyolban

14h00 – 14h30: VITA

Középkori és reneszánsz irodalom (C 328)**Elnök: Armando Nuzzo (PPKE)**

14h30 – 14h45: Faragó Dániel (ELTE):
Dante és Sordello a Purgatóriumban

14h45 – 15h00: Papp Eszter (ELTE):
Cino Rinuccini költészete. Az aragóniai versgyűjtemény felfedeztetje

15h00 – 15h15: Váradi Márta (SZTE):
Valois Margit memoárja

15h15 – 15h45: VITA

Absztraktok

Színház és film

Mussó Zsófia (ELTE): *Színésznői adottságok, mint alkotói elem a molière-i színházban*

A molière-i vígjátékok szereplői többnyire típusfigurák. Az egyes azonos típusba sorolható karakterek közti árnyalat-, illetve funkcióbeli különbségek okaira azonban ritkán keresünk magyarázatot, vagy hajlamosak vagyunk azokat a darab cselekményének sajátosságaival indokolni. Nem elhanyagolható azonban, hogy a szerző-dramaturg-rendező Molière műbeli karaktereit társulatának egy-egy konkrét tagjára szabta, s így az adott színész adottságai - vagy hiányosságai - jelentős mértékben befolyásolhatták az adott karakter jellemzőit, komikus, illetve dramatikus funkcióit.

Előadásunkban olyan szolgáló figurákat veszünk górcső alá, akik bár alapjában hasonló típust testesítenek meg, a rájuk ruházott eszközök és nyelvezet tekintetében azonban szembeötlő különbségeket mutatnak. A *Tartuffe* Dorine-ja, az *Úrhatnám polgár* Nicole-ja, vagy a *Képzelt beteg* Toinette-je egyaránt a polgári családok tökéletes szolgálóinak tekinthetők, karakterük azonban több ponton éles különbségeket mutat, amely visszaköszönni látszik a szerepeket megformáló két színésznő Madeleine Béjart, illetve a Mlle Beauvalként emlegetett Jeanne Olivier Bourignon korabeli leírások által tükrözött karakterében. A szolgálófigurák és megformálóik összetetésén keresztül azt kívánjuk bizonyítani, hogy a molière-i színházban a színész(nő)i karakter és adottságok fontos alkotói elemet jelentettek, s így a művészek nemcsak szerepük megformálóiaként, hanem a figurájuk létrehozását befolyásoló tényezőként is megjelentek.

Somogyi Tamás (ELTE): *Mitoszról a pièce à machines-ig: az antik mitológia színpadra állításának kérdései*

A mitológiai vagy más módon csodás téma alapvető fontosságú a pièce à machines jelenségének tanulmányozásában: a témaválasztás nemcsak meghatározza a drámai akció jellegzetességeit, hanem legitimálja is a színpadgépezet használatát.

Az előadás részletesen vizsgálja azt a folyamatot, melynek során az antik mítoszok anyaga látványelemekben gazdag drámai művé, pièce à machines-ná válik. A korabeli drámaírók számára részletesen ismert antik források közül kiemelkedik az Ovidius *Metamorphoses*-ében fellelhető átváltozásmítoszok sora, amelyek különösen alkalmasak a látványos színrevitel céljaira. A színházi szöveggé alakítás első lépése leggyakrabban a drámai helyszíneket érinti: a szerzők minél több helyszínt dolgoznak fel a műben, hogy ezzel is lehetőséget adjanak az előadóknak a látványos változások színrevitelére. Szintén elterjedt gyakorlatnak számít a színpadgépezet adta lehetőségek minél nagyobb számban történő kihasználása, akár új szereplők (főképp istenségek) cselekménybe ágyazásával.

A látványosabbá tételt gyakran kísérik további külsődleges változtatások, ilyen például a régi nagy színpadi sikereket hozó darabok átkeresztelése vagy újak közönségcsalogató alcímekkel való felruházása. A teljes folyamat célja természetesen az előadás kereskedelmi-pénzügyi sikerének biztosítása, ahogy erre az előadás során több példa is rávilágít.

Kertész Mónika (ELTE): *Az emlékezés művészete, az elbeszélés varázsa. Ascanio Celestini színháza*

A 20. század második felében egy, mind tematikájában, mind formájában merőben új színházi irányzat jelenik meg az olasz színpadokon: a narratív színház. Miképpen lehet egy drámai műfaj narratív is egyben? E Magyarországon szinte ismeretlen műfaj lényege, hogy egy színész azért lép közönsége elé, hogy elbeszéljen egy történetet, amelynek kiindulási pontja lehet egy könyv, interjúk, vagy személyes élmény is, de mindenképpen olyan történet, amin keresztül a nézők képet formálhatnak egy korszak társadalmi és történelmi hátteréről, ami jelentősen befolyásolhatja, alakíthatja a jelenhez fűződő viszonyukat, formálhatja identitásukat. Az új műfaj nehezen körülhatárolható mivel elsősorban az előadóművész személyiségére, munkamódszerére és a közönség aktív részvételére épül. A szegény színpadi kép, az elbeszélés központi szerepe, a feldolgozott témák, valamint a performerek társadalmi elhivatottsága közös elemek, ám az elbeszélés módja és jellege már igen eltérő lehet.

A narratív színház gyökerei egészen a középkorig visszavezethetőek, de 20. századi újraéledését/születését egészen bizonyosan Dario Fo-nak köszönheti. Első követői, Marco Paolini, Laura Curino, Marco Baliani az ún. első generációs narratív színészek a 80-as évektől válnak egyre ismertebbekké sőt - különösen Paolini darabjainak televíziós közvetítésének köszönhetően - egész Olaszországban egyre elismertebbekké és népszerűbbekké.

Előadásom homlokterében a narratív színház második generációjának egyik legelismertebb művésze, Ascanio Celestini és színháza áll. A 1972-ben született színész életpályájának elején antropológiai tanulmányokat folytatott, ami erősen áthatja művészetét. Az elbeszélés, elmesélés, visszaemlékezés aktusának tudatos és elmélyült tanulmányozása révén jut el sajátos előadómódjához, ami minden elemében igazodik a valós 'mesélés' aktusához.

Szereplői szemüvegén keresztül, az egyes ember tapasztalatainak tükrében meséli el családias, olykor szatirikus hangvételben közönségének a 20. századi Olaszország történelmének számos eseményét, felépítve ilyen formán az egyéni emlékezetből a kollektívét, ami egészen más alakot ölt így, mint a történelemkönyvek oldalairól már ismertnek hitt változat. Sodró lendület, hétköznapi, dialektális elemekkel átszótt nyelvezet, az élő beszéd vonalát követő előadómód, kevés, de átgondolt mozdulat, a figyelem fenntartásának művészete jellemzi előadásait, melyek közül kettővel kívánok részletesen foglalkozni. A *Scemo di guerra* a II. világháborús Rómát idézi fel, a *Radio clandestina* pedig a Fosse Ardeatine-nél történt vérengzés körülményeit eleveníti fel az elbeszélés erejével.

Emlékezés, színház és társadalom, illetve ezek kapcsolata áll tehát előadásom középpontjában, amelynek keretében reményeim szerint lehetőségem nyílik arra, hogy betekintést nyújtsak egy olyan rendkívüli személyiség munkájába, akinek tevékenysége nemcsak színházi viszonylatban jelentős – hanem meggyőződésem szerint – társadalmi szinten is figyelemre méltó.

Serkédi Orsolya (ELTE): *Pasolini és a festészet*

Előadásomban Pier Paolo Pasolini filmművészetének képi világát, jelrendszerét szeretném elemezni, különös tekintettel a Pasolini-filmekben fellelhető ikonográfiai elemekre. Az elemzés abból a feltevésből indul ki, hogy egyfajta vizuális metonímialánc alkotja Pasolini „filmköltészetének” vagy „költői filmművészetének” alapját, mely láncon belül a keresztény ikonográfia motívumai központi helyet foglalnak el.

A felvázolandó rendszert képzőművészeti vizsgálódás keretében elemzem. Először is Pasolini filmnyelvének metonimikus karakterére kívánok koncentrálni, és ennek keretében igyekszem definiálni

az „*effetto dipinto*” („festett hatás”) fogalmát Pasolininél. Majd bemutatom a rendező művészettörténeti érdeklődésének eredetét, és elsősorban azokat a képzőművészeti hatásokat keresem, amelyek jegyében Pasolini a karakterek gesztusait, szavait, tetteit kompozíciókba rendezi.

Elemzésem célja annak feltárása, hogy miként illeszti be Pasolini a „festői idézeteket” saját műveibe, milyen allúzióval rendelkeznek azok, milyen ősképekre utalnak vissza a Pasolini által teremtett ikonok. Továbbá hogyan élnek tovább az eredeti alkotások Pasolini műveiben, illetve hogyan kommunikálnak az idézett művek az újateremtett alkotásokkal az így létrehozott intervizuális világban. Mindezt pedig oly módon teszem, hogy kiragadok filmjeleneteket, melyekben a „festett hatás” leglátványosabban érhető tetten, majd ezeket elemzem és hasonlítom össze az inspirációul szolgáló művekkel.

Az idő rövidsége miatt jelen előadás fókuszában csupán a *Máté evangéliuma* áll, mely film rengeteg festői idézetet tartalmaz. Én ezek közül csupán Piero della Francesca *Várandós Madonna* című festményét emelem ki és vetem össze Pasolini Madonna-képével, mely szinte a festmény filmre vitt változata. Az összehasonlítás a két kép szerkezetére, Madonna karakterére, az érzelem- és gesztusábrázolásra fog koncentrálni.

Város és kultúra

Sedlmayr Judit (ELTE): *Dante Poklának városépítészeti tanulságai*

Dante *Poklában* a különféle természetű és súlyú bűnöké a főszerep, a természeti és épített környezet csupán ezek háttérül szolgál. A pokolra került kitaszítottak egyúttal városuk jellegzetes bűnét jelenítik meg az egyes szinteken. A természeti és épített elemek, továbbá az igazgatás (illetve ezek részleges hiánya) jelenítik meg mégis azt a városállamot, amely azoknak jut osztályrészül, akiket Isten kitaszít környezetéből.

Dante *Poklának* tanulmányozása segítséget nyújthat abban, milyen – a város életét komolyan befolyásoló – tényezőket kell körülnézni úgy alakítani, hogy földi életünk helyszínei még nyomokban se váljanak pokolivá.

Slama Györgyné Börcsök Gizella (ELTE): *Bologna 2000 Európa Kulturális Városa*

A Bologna 2000 Európa Kulturális Városa című program tanulmányozása izgalmas feladat. Az elmúlt 10 év távlatából olyan összefüggéseket és hatásokat lehet kimutatni, amelyek Pécs 2010 – Európa Kulturális Fővárosa program kapcsán nemcsak aktuálisak ma Magyarországon, hanem tanulságosak is. A program bemutatását követően olyan kérdésekre igyekszem választ adni előadásomban, mint: (i) Bologna milyen üzenetet kívánt közvetíteni magáról Európa és a világ számára? (ii) Hogyan sikerült ezt megvalósítani a kulturális eseményein keresztül? (iii) Milyen kapcsolat érzékelhető Bologna városfejlesztése és a kulturális program között? (iv) Mit jelentetett a Bologna 2000 kulturális program a város életében? (v) Milyen hatást lehet még 10 év után érzékelni? (vi) Hogyan segítette a Bologna 2000 program a várost kulturális értékeinek megőrzésében és fenntarthatóságában?

A kultúra egyre növekvő jelentősége a gazdasági életben, gondoljunk csak a kulturális turizmusra, már nemcsak a szakemberek számára nyilvánvaló. A kultúra városfejlesztési eszközként való elfogadása

annak az 1980-as évek folyamán végbement fokozatos paradigmaváltásnak a következménye, amelynek során a kultúra mint önmagáért is elismert, anyagi és erkölcsi támogatásra érdemes jelenség helyét átvette a kultúra gazdaságfejlesztő tényezőként való értelmezése. A városok világszerte a kulturális turizmus legfontosabb úti céljai közé tartoznak. A kulturális-turisztikai városfejlesztési stratégia legismertebb példája az Európa Kulturális Fővárosa eseménysorozat. Tanulságait érdemes megismernünk.

XIX-XX. századi irodalom

Szabados Edina (ELTE): *Pirandello és G. B. Shaw*

A dublini National Library of Ireland anyagai között olyan, Magyarországon nem hozzáférhető irodalmi folyóiratokat tanulmányozhattam, mint például *The Shaw Review* és a *The Shaw Bulletin* közel valamennyi száma. Emellett a teljes Shaw- bibliográfia a látóterembe került, melynek segítségével számos párhuzamot, érdekességet sikerült felrajzolnom a két kortárs drámaíró élete, gondolkodása, és munkái között. Több utalást és kapcsolatot találtam Shaw és Pirandello egymáshoz való viszonyulásáról, s mindezek alapvetőek későbbi munkám szempontjából, doktori disszertációm megírásához. Előadásomban ezeket a kutatási eredményeimet szeretném bemutatni.

Először megvizsgálom, hogy a kor történelmi vonatkozásait miként éli meg Pirandello és Shaw, hozzáállásuk nagymértékű különbözőségeket mutat. Shaw számára a szocializmus eszméje, míg Pirandello számára a fasizmus által megteremtendő szándékozott kulturális közeg volt meghatározó. Hasonlóan politikai beállítottságukhoz, a háború hatásának feldolgozása is sajátos a két drámaírónál. Mindezek bemutatása után rövid kitekintést teszek a korabeli technológiai fejlődésre való reflektálásukra, különös tekintettel a film megjelenésére, amely több alkalommal is markáns véleményalkotásra készítette a két művészt.

Előadásom második részében vázolom a két író valláshoz fűződő kapcsolatát, mely meglepő tanulságokat mutat. Mind Shaw saját maga által megalkotott „hite”, mind pedig Pirandello ellentmondásos vallás-felfogása és „umorismo”-ja rámutat egyéniségük és művészi tevékenységük lényegére. Drámáik hűen tükrözik mindezt, a színházról kifejtett gondolataik pedig meghatározó szerepet töltek be nem csak a korban, hanem általánosságban véve a színház történetben is. A kettejük közötti alkotói párhuzamot konkrét példákon keresztül mutatom be. Lényeges hasonlóságot találtam abban, hogy mindketten sajátosan értelmezték és alkalmazták a „színház és színházban” technikát, hogy mindketten írói szövegeket alkalmaztak műveikben saját gondolataik bemutatására, hogy mindkettőjükönél megjelenik az álarc problematikája a drámákban, és végül a nyelv és nyelvhasználat kérdése is kulcsfontosságú számukra.

Annak érdekében, hogy teljes képet nyújthassak Shaw-ról és Pirandellóról, harmadik lényeges elemként a két író fogadtatásáról és értelmezéséről beszélnék. Mindkét alkotó életében találunk lelkes kutatókat, mint például Archibald Hendersont ill. Adriano Tilghert, mint Shaw, ill. Pirandello első számú értelmezőjét. Az ő tevékenységüket végigkísérő kutatás megmutatja, hogy elköteleződésük hogyan befolyásolta a későbbi Shaw-, ill. Pirandello-értelmezéseket.

Végezetül, az érintett szempontok rövid összefoglalása után tárgyalnám, milyen területekre szeretnék még fókuszálni disszertáciomban a Pirandello-Shaw párhuzam alátámasztása érdekében, amelyhez szívesen venném a jelenlévők meglátásait és javaslatait is.

Nahóczky Judit (ELTE): *Profuturista törekvések és futurizmus Szicíliában*

Szicíliában a 19-20. század fordulóján élénk irodalmi élet volt születőben. A szimbolista költészet népszerűsítésére és meghonosítására tett kísérletek egyik jelentős lépése volt a „Le Parvenze” – című irodalmi folyóirat (1900-1905) megalapítása. Megszűntekor a köré tömörülő költők kapcsolatba léptek Marinetti milánói Poesia-jával. Marinetti és a szicíliai költők találkozása nem véletlen esemény volt. A futurista vezér bevonta a költő Federico De Mariát a Manifesto megfogalmazásába.

Angelo Toscano és Enrico Cardile költők tevékenységének elemzése a Le Parvenze szerkesztőiként: a francia modelltől való eltávolodás és egy önálló, az olasz nemzeti irodalmi ízlésen alapuló költészet művelése. D'Annunzio mint példakép. A folyóirat politikai elkötelezettsége: republikánus-radikális, erősen antiklerikális.

De Maria szerepe a Poesia-nál, együttműködése Marinettivel, törekvései a futurista mozgalmon belüli vezető szerepre.

Palermo központi szerepének elemzése a futurizmus első éveiben. A szicíliai futuristák: Guglielmo Jannelli, Vann'Antó, Nicastro) tevékenysége a tízes években, összehasonlítva a firenzei és milánói futurista költőkével.

Kanozsay Katalin (PPKE): *A női test széttagolódása Gioconda Belli En la doliente soledad del Domingo c. versében*

Gioconda Belli kétségtelenül jelenkorunk egyik legfontosabb latin-amerikai író- és költőnője. Költészetének állandó eleme az erotika és a női test, mindez egy sajátos nyelvezet által tolmácsolva, melyben egyaránt vegyül a hagyományos és a személyes látásmódot. Az „En la doliente soledad del domingo” c. versben, miközben a lírai én saját magát egy tükörben szemléli, az olvasó a női test széttagolódásának lesz tanúja. Ezen folyamat által a lírai alany saját maga felfedezésére tesz kísérletet, felidézvén azokat az emlékeket, amelyeket egyes testrészeinek tükörképe vált ki belőle.

Az előadás kiindulópontja a megkettőződött, vagyis a visszatükröződött és a valós kép elemzése a költőni én női hangjának szempontjából.

Stanilewicz Grazyna (PPKE): *Le retour de l'enfant magique*

Si alors un enfant vient à vous, s'il rit, s'il a des cheveux d'or, ne répond pas quand on l'interroge, vous devinez bien qui il est. Alors soyez gentils ! Ne me laissez pas tellement triste : écrivez-moi vite qu'il est revenu... L'apparition du protagoniste de l'enfant magique provoque toujours un trouble chez les adultes de Le Clézio, Saint-Exupéry, Chérid et d'autres. L'arrivée soudaine d'un petit bonhomme hors du commun, d'un être ambivalent, immergé dans deux mondes à la fois, démasque rapidement les lacunes d'une perpétuée dite sérieuse, bien ordonnée et précise du personnage de l'adulte.

Les auteurs mettent une grande importance à cette rencontre avec l'enfant magique. La sagesse d'un petit prince solitaire, son rire étincillant, son imagination, son hiérarchie de valeurs et enfin son cœur ouvert au partage, donnent à l'adulte un rebondissement, un élan suffisant pour un long chemin de retour qui l'attend, de retour à la vie. Le problème du déplacement vers le point de départ, dans le cadre de la rencontre avec l'enfant magique a plusieurs dimensions que nous tâcherons d'éclaircir dans notre

intervention. Il s'agit non seulement de la disparition du héros liée à son retour vers un « chez lui », mais aussi d'un éveil de l'adulte, d'un retour à la Vérité, puis enfin, il s'agit d'un retour quasi-messianique de l'enfant. Un retour attendu par l'adulte, qui laissé à lui-même se sent abandonné.

Történelem**Bene Krisztián (PTE):** *A Vichy-rendszer elvetélt kísérlete: a Légion tricolore*

A II. világháború folyamán a megszállt Franciaországban nem csupán az ország területének egy része csúszott ki a francia kormány ellenőrzése alól, de számos olyan kezdeményezés is, mely hétköznapi körülmények között állami irányítás alá tartozott volna. Az egyik ilyen a német hadsereggel való fegyveres együttműködés volt, mely francia magánkezdeményezés keretében valósult meg. A francia kollaboráns pártok vehemens fellépésének – és Németország jóváhagyásának – köszönhetően már 1941-ben létrejött az ún. *Légion des volontaires français contre le bolchevisme* nevű szervezet, melynek katonai szárnyát a német szárazföldi hadsereg kötelékébe sorolták, és 1941 végétől a Szovjetunió területén harcolt.

Ez a nyilvánvaló presztízsvesztés mellett komoly veszélyforrást is jelentett a Vichy-kormány számára, mivel a keleti fronton harci tapasztalatokat szerzett, többségében szélsőséges pártokhoz kötődő egyénekből álló alakulat hazatérése után potenciális politikai-katonai ellenfélként léphetett fel vele szemben. A francia kormány ezért 1942 folyamán megkísérelte ellenőrzése alá vonni ezt a szervezetet, mégpedig úgy, hogy beolvasztotta egy frissen létrehozott másik szervezetbe, az ún. *Légion tricolore*-ba.

Az új szervezet céljai látszólag teljes mértékben megegyeztek elődjével: azokat a franciákat csoportosította, akik a németek oldalán kívántak harcolni a bolsevik erők ellen. Azonban volt egy igen komoly különbség is: ez a szervezet a francia kormány ellenőrzése alatt állt. Ez a nyilvánvaló belpolitikai konkurencia felszámolása mellett lehetővé tette az alakulat hivatalos katonasíttal való megerősítését, ami nagymértékben javíthatta annak katonai és morális színvonalát.

Az új formáció azonban nem lehetett hosszúéletű, mivel a németek nem kívánták kiadni a kezükből ezt a kiváló eszközt, melyet bármikor be lehetett vetni, hogy nyomást gyakoroljanak vele a francia kormányra. Ebből kifolyólag a francia döntéshozóknak be kellett látnia, hogy a fegyveres kollaboráció felett a továbbiakban sem tudnak irányítást gyakorolni, ezért 1942 decemberében hivatalosan is feloszlatták a szervezetet, amely a gyakorlatban szinte nem is létezett. Ez azt jelentette, hogy a német háborús erőfeszítésekhez való francia hozzájárulás a továbbiakban is teljes egészében német irányítás alatt működött, a francia kormány pedig ezért cserébe semmilyen kompenzációt vagy ellenszolgáltatást nem igényelhetett.

Juhász Balázs (ELTE): *Olasz és magyar ifjúsági szervezetek a háború szolgálatában: a „balilla” és a „levente”*

Egyik korábbi vizsgálódásom során egy neveléstörténeti művel, egy általános iskola ötödik osztálynak írt korabeli tankönyvvel foglalkoztam ideológiai, eszmetörténeti, mítoszteremtési szempontból, valamint a fasiszta rezsim önmegítélését és propagandisztikus megnyilvánulásait taglaltam. Már az anyaggyűjtés és az első gondolatok papírra vetése során feltűnt a hasonlóság a tankönyvben szereplő „balilla” mozgalom

és a magyarországi levonték között. Különösen problematikusnak bizonyult számomra, miként jöhetett létre kettő, céljaiban és struktúrájában annyira hasonló szervezet két teljesen más adottságú országba.

Jelen előadásomban azt a célt tűztem ki, hogy felvázoljam miként és milyen célok szolgálatában működtek ezek a félkatonai ifjúsági szervezetek, milyen terheket róttak a gyermekekre, milyen tereket és fórumokat vettek igénybe működésükhöz, és milyen jellegű ismeretek kerültek elsajátításra. Kiemelt hangsúlyt fektetek arra, hogy tisztázzam, mennyire voltak hasonlóak, milyen közösségépítő elemeket alkalmaztak, mennyiben volt erős az átideologizálás, és ez milyen eszmék népszerűsítését jelentette, illetve milyen előnyökkel járt a tagság.

Dialektológia, multilingvizmus

Hargitai Evelin Gabriella (ELTE): *A mirandai nyelv jelenlegi helyzete, különös tekintettel a nyelvcseré-nyelvmegtartás faktoraira*

Előadásom témája a szociolingvisztika körébe tartozik, egy, a magyarországi romanisztikai irodalomban még alig reprezentált kisebbségi nyelv helyzetét elemzi. A mirandés Portugália egyetlen hivatalosan elismert kisebbségi idiómája, noha az ország multilingvis volta egyre kevésbé kérdőjelezhető meg. (Korábban sokáig tartotta magát az a nézet, hogy Portugália a világ kevés egynyelvű államainak egyike.) A mirandait a 7/99-es törvény emelte regionális státuszra. A nyelvterület Trás-os-Montes régió Miranda do Douro megyében található. A mintegy 15 ezer főt számláló beszélőközösség nagy része bilingvis. A mirandést használók mintegy egyharmada elvándorolt, és Portugália nagyvárosaiban vagy külföldön él. Előadásomban külön kitérek e csoport (interjúk és terepmunka ismertetésével történő) bemutatására, mert paradox módon ők ösztönzik leginkább a nyelvmegtartást.

A nyelvcseré mértékéről megoszlanak a vélemények. Ezért is célszerű, sőt szükséges, hogy objektív kritériumok segítségével tárjuk fel az idióma helyzetét.

A fő hangsúlyt tehát a mirandai beszélőközösség szociolingvisztikai profiljának elemzésére teszem; egy, az UNESCO által kiadott szempontrendszer segítségével. (*Language Vitality and Endangerment* 2003. UNESCO Ad Hoc Expert Group on Endangered Languages. Document submitted to the International Expert Meeting on UNESCO Programme Safeguarding of Endangered Languages, Paris, 10–12 March 2003. www.unesco.org/culture/ich/doc/src/00120-EN.pdf) Az előadás a kritériumokon végighaladva tárja fel a nyelvcseré-nyelvmegtartás faktorait. A dokumentum nyolc szempontot javasol egy-egy nyelv helyzetének megítélésére. (Generációk közötti nyelvtadás, a beszélők száma, arányuk az állam teljes népességében, nyelvhasználati szinterek, új szinterek és a média, írásbeli hagyomány és taneszközök, hivatalos státusz és az állami nyelvpolitika, a csoport tagjainak attitűdjei saját nyelvükkel kapcsolatban.) A kiadvány minden szemponton belül fokozatokat határoz meg a veszélyeztetettség mérésének céljából. Bár a mirandai helyzetét már többen is vizsgálták (Cristina Martins, Aurélia Merlan, stb.), a nemzetközi szociolingvisztika adós egy átfogó elemzéssel, amely a fenti faktorok mindegyikére kitérne. E hiány pótlását tűztem ki céloomul.

Vizsgálatom alapját többéves kutatás, különösen egy terepmunka jelenti. Ez egy, portugál egynyelvű beszélőkkel készített attitűdvizsgálat eredményeivel egészül ki, amelyben mind a mirandaival, mind általában a kisebbségi nyelvekkel kapcsolatos vélekedéseket tártam fel.

Tillinger Gábor (DE): *Oil, oc és frankoprovenszál között – lexikális különbségek egyes interferencia-zónákban a francia nyelvjárási atlaszok alapján*

Előadásom középpontjában olyan, egyes oil, oc és frankoprovenszál nyelvek, illetve nyelvjárási közöttei lexikális eltérések állnak, amelyek az adott idiómák földrajzi találkozási vonalainál húzóódó interferencia-területeken, az ún. ütköző zónákban jelentkeznek. A francia nyelvjárási atlaszok adataira támaszkodva megvizsgálom, hogy lehetséges-e pontosítani a „problémás” idiómák közötti határokat kizárólag a lexikon szintjén – lévén, hogy a francia geolingvisztikai kutatások e tekintetben jobbra a hangtani különbségekre helyezik a hangsúlyt. Kutatásaim a következő francia megyék településein beszélt változatok közötti határokat kijelölő izoglosszákat érintik: Haute Vienne, Corrèze, Cantal, Haute Loire, Puy-de-Dôme, Creuse, Indre, Cher, Allier, Loire, Rhône. Más szóval, elsősorban a limousini, az auvergne-i, a berry-vidéki és a Lyon környéki idiómákkal foglalkozom. Munkám során a különböző (latin és germán) etimonok történetére is kitérek, megvilágítva ezzel a kérdéses területeken megmutatókozó nyelvi / lexikális változásokat és tendenciákat. Jelen előadásomhoz mintát vettem kutatásaim teljes anyagából, kiemelve egy tucatnyi gabona-, gyümölcs- és zöldségnevet. A *málna* esetében például a következő szavakat találhatjuk a limousini okcitanban:

I. framboisa < frank *brambasia ‘szeder’; a lim. okc. alakra hatással lehetett a lim. okc. *fresa* / fr. *fraise* ‘(földi)eper’ < lat. *fragum* (pl. neutr. *fraga*);

a *fresa* / *fraise* alakokat pedig szintén befolyásolhatta az ófr. *frambeise*

II. ase < lat. *acinus* ‘minden fürtös gyümölcs bogója, szem’

III. amoron < lat. *mōrum* (pl. neutr. *mōra*); vö. lim. okc. *amora* ‘szeder’

Puy-de-Dôme egyéb okcitan nyelvjárásaiban ‘málna’ jelentéssel megtalálhatjuk az *ampon* szót is.

Munkámmal ki szeretném hangsúlyozni azon latin eredetű szavak (ismeretének) jelentőségét is, amelyek még mindig megtalálhatóak egyes franciaországi galloromán (vagy okcitanoromán) idiómákban, de ismeretlenek a mai standard francia köznyelvben.

Szövegnyelvészet, narráció

Bánki Ágnes (DE): *A halál motívuma Marie de France elbeszéléseiben*

Előadásomban a 12. századi költő, Marie de France művét, a *Lais* címen ismert, tizenkét verses novellából álló gyűjteményét vizsgálom meg. Ezekben a – sokszor tragikus végkifejletű – szövegekben nagyon gyakori a halál motívuma, három szövegben (*Chievrefoil* / *Lonc*, *Deus amanz* / *Két szerelmes*, *Laüstic* / *Fülemüle*) pedig a szerelmi halál motívuma jelenik meg. Ez utóbbi motívum a korabeli irodalomban elsősorban Trisztán és Izolda története révén vált ismertté.

A novellákat szövegnyelvészeti és narratológiai módszerekkel vizsgálom: a narrátori kommentárok, a jelenetek és az összefoglalások helyét, szerepét szeretném meghatározni a szöveg szerkezetében.

A szerző ezen szövegeiben a sűrítés miatt tartom fontosnak a genette-i fogalmak, a jelenetek és az összefoglalások szerepét. A narrátor a szövegek prologusán és epilógusán kívül ritkán kommentálja a történeteket, éppen ezért lehet érdekes, hogy ezeken a szöveg helyeken kívül mikor, a szöveg mely pontjain találkozhatunk még a narrátor véleményével.

Papp Gábor (ELTE): *A hipertextuális elemek szerepe az olvasó és a szerző közti kommunikációban Crébillon fils meséiben*

Előadásom alkalmával szeretném bemutatni Crébillon fils három meséjét, ezúttal narratológiai szempontból. A tárgyalandó művek a következők, kronológiai sorrendben: *L'Écumoire ou Tanzai et Néadarné, histoire japonaise* (1734), *Le Sopha, conte moral* (1742) és *Ab, quel conte ! Conte politique et astronomique* (1754).

A fent említett mindhárom mű esetében a szerző a hipertextuális elemeket mintegy az olvasóival való kommunikációs csatornaként használja: kikacsintások, áthallásos megjegyzések illetve időnként kemény kritikák fogalmazódnak meg a mesék előszavaiban, sőt, címeiben is.

Vajon milyen funkciót töltenek be az előbbieken felsoroltakon kívül ezek a szövegtörzson kívül eső elemek? A szerző mintegy eszközként használja őket ahhoz, hogy elhatárolódhasson saját műveinek gyakran felháborodást keltő mondanivalójától? Talán éppen ennek a XVIII. század egyik bevett szerzői szokásnak, az önigazolásnak (pl. Montesquieu-nél) jól sikerült paródiájáról van szó?

Nyelvtörténet

Wildburg Gabriella (ELTE): *Az olasz személytelen szerkezet használata A. Manzoni regényváltozataiban*

Régóta és részletesen kutatott terület A. Manzoni irodalmi munkássága. Számos tanulmány készült a regényváltozatokban (Fermo e Lucia 1821-23, I promessi Sposi 1825-27, 1840) fellelhető főleg lexikai és morfológiai változtatásokról. Általánosan elfogadott nézet, hogy a változtatások a toszkán-firenzei nyelvi modell figyelembevételével történnek.

Doktori kutatásom arra próbál rámutatni, hogy a szövegváltozatokban a toszkán-firenzei modell felé törekvés szintaktikai vonatkozásban is érvényes. Ennek szemléltetésére mutatom be az olasz személytelen szerkezet használatának alakulását Manzoinál a fenti három szövegváltozat alapján.

Részletesebben illusztrálom, hogy nyelvtörténeti szempontból mi jellemző a Manzoni által használt személytelen szerkezetre, illetve a szerkezet milyen fejlődési ponton áll a Giampaolo Salvi nyelvtörténeti kutatásai által meghatározott fejlődési stációk sorában.

Bemutatok egy kifejezetten firenzei jellegzetességet Manzoni személytelen szerkezet használatában, valamint példákkal támasztom alá, hogy melyik főleg 16-17. századi firenzei komédia szerző nyelvezete befolyásolhatta a kialakított toszkán-firenzei jellemvonásokat Manzoni itt vizsgált irodalmi műveiben – szintaktikai szempontból is.

Koós Eszter (ELTE): *A certainement történeti fejlődése*

Elméleti nyelvészet

Dézi Melina (PPKE): *Palatalizálás vagy szótőhangzó? Tanulmány a román többes számú főnevekről*

Előadásomban a mellett szeretnék érvelni, hogy a román nyelvben az egyes hímnemű főnevek többes számú alakjában megjelenő palatális réshang nem palatalizáció eredménye, hanem a szótő lexikonban tárolt változatának része.

A szóvégi mássalhangzók és mássalhangzókapcsolatok palatalizációjával legfőképp Ioana Chițoran (2002) foglalkozott. Ábrázolásait a Clements és Hume-féle jegygeometriára alapozta. Chițoran elméletében sokszínű és nem egységes a magyarázat, egyes esetekben erőltetett. Nem derül ki, a veláris egyik esetben miért a koronálissal, más esetben miért a labiállissal képez természetesen osztályt. Továbbá az anyanyelvi beszélő nem palatalizálja a /r/-t a három mássalhangzós kapcsolatokban, mint ahogy ezt az ábrázolás és a magyarázat jósolja.

A román fonotaktika engedélyez kettős vagy akár hármas mássalhangzó- kapcsolatokat. Az utóbbiaknak az első mássalhangzója lehet [s] vagy [ʃ], a második eleme lehet [p], [t] vagy [k], illetve a harmadik eleme lehet [r] vagy [l]. A palatalizáció ábrázolását azzal egyszerűsíténnk, hogy a szóvégi hármas mássalhangzó-kapcsolatok esetében felvesszük a [ʃ]-t az adott lexikális elem (azaz a szótő) részeként, és azt jósoljuk, hogy nem a szóvégi palatalizáció eredménye. Az egyedüli mássalhangzóként megjelenő szóvégi [ʃ] ezzel ellentétben nem mögöttes, hanem a [s] palatalizációjának eredménye. Tehát a szóvégi [s] – [ʃ] váltakozás morfológiailag kondicionált, nem lexikálisan kódolt. Az elmélet megmagyarázna olyan nyelvi jelenségeket is, amelyeket a Chitoran-féle elmélet nem, például az egyes számban és többes számban is megjelenő palatális hangokat.

Az elméletem lényegesen leegyszerűsíti a román morfológiai palatalizáció ábrázolását, és egységesebbé teszi azt a jegygeometria keretén belül.

Menaker Angelika (ELTE): *Az in- igei prefixum funkciói a mai spanyolban*

Előadásomban egy szinkrón szemantikai vizsgálat eredményét szeretném ismertetni. A vizsgált korpusz: a kl. lat. *IN-* prefixumból származó mai sp. *in-, im-, en-, em-* igei prefixummal rendelkező igék csoportja. A vizsgálatban felhasznált adatok a *DRAE (Diccionario de la Real Academia Española)* című szótárból származnak. Előadásom két részből áll:

1. Az *in-, im-, en-, em-* prefixummal rendelkező spanyol igék közös jelentésmozzanatok, azonos jelentéskomponensek alapján elvégzett csoportosításának ismertetése. Ekkor arra a kérdésre kapunk választ, hogy miképpen járul hozzá az igei prefixum az ige jelentéséhez.
2. Az alapige és az *in-, im-, en-, em-* prefixummal rendelkező igék eseményszerkezetének összehasonlítása. A vizsgálat alap gondolata az, hogy az igei jelentések mindig egy szituációfajtát képviselnek. A kérdés az, hogy a prefixum megváltoztatja-e az alapige által képviselt szituáció fajtáját, és ha igen, hogyan.

Középkori és reneszánsz irodalom

Faragó Dániel (ELTE): *Dante és Sordello* a Purgatóriumban

Nem feledve előadásunk címét, valamint azt a tényt, hogy a két Költő találkozására *Sordello da / di Goito* lelkével, noha a *Purgatórium* VI. énekében jön létre, az azt követő két énekben folytatódik – nem áll szándékunkban a második dantei, túlvilági birodalom egyetlen énekének elemzésével (*Lectura Dantis*) előállni. Inkább az említett találkozásnak, illetve – *Umberto Bosco* visszatérő kifejezését kölcsönvéve – a „Sordello-énekek triptichonjában” található három főszereplő (mindhárman költők) párbeszédének folyamatát kíséreljük meg bemutatni, s a címben szereplő kettőnek a szerepét, viselkedését. E folyamat azonban csak követi majd a magyarázatot a „lombárdi árny”¹ feltűnésének környezetéről és előzményeiről – azért is, mert ezeknek meglesz a maguk szerepe Sordello alakjának bemutatásában. Ez a magyarázat kissé tán „hasonlítani” fog egy elemzésre a VI. énekről, mely azonban máris nem más, mint folytatása az V. – sőt, a helyszín (az Antipurgatórium) és a jelenlévő lelkék csoportja (a *közönyűsök*) szempontjából azt is mondhatnók, hogy már a III. és IV. – énekek. Előadásunk „énekelemzése” tehát alighanem sosem lesznek teljesek (*Lectura „imperfecta” Dantis*), csupán egybeesnek a környezetleírásokkal és az előtörténet kifejtésével. Mindezt azonban megelőzi majd Sordello da Goito valós, történelmi személyének bemutatása, a „tantus eloquentiae vir”²-é², a Ducentóban élt, mantovai trubadúr, aki tehát földije epizódunk harmadik főszereplőjének: *Vergilius*nak.

Papp Eszter (ELTE): *Cino Rinuccini költészete. Az aragóniai versgyűjtemény felfedezettje*

Előadásomban szeretném bemutatni a kevésbé ismert Cino Rinuccini költészetének egy-két főbb aspektusát, melyekkel kitűnni látszik a Trecento kisebb költőinek „sereg”-éből, ahogy De Sanctis fogalmazott („turba de’rimatori”). Rinuccini a *Raccolta Aragonese* – Aragónai versgyűjtemény-felfedezettje: Lorenzo de’Medici és Poliziano antológiája a költő összes versét tartalmazza, ellentétben a későbbi, Cinquecento-i, Giuntina versgyűjteménnyel, illetve Giusto de’ Conti *Bella mano* című művével, melyekből hiányoznak a költő versei.

Rinuccini költészetében petrarcai stílus elemekkel, de dante-i, illetve stilnovista karakterjegyekkel is találkozhatunk: így a költő végképp kitűnni látszik a Petrarca utáni költészet unalomig ismételt toposzainak tengeréből, az ideológiai és filozófiai kiüresedés ingoványából.

Azt is szeretném megvizsgálni, hogy mi volt az oka annak, hogy a költő összes művével bekerült az aragóniai gyűjteménybe, ebbe a maga korában páratlan antológiába és, hogy hogyan értelmezte, illetve milyen stílus elemeket épített be a Magnifico saját költészetébe Rinuccini poétikájából.

Várad Márta (SZTE): Valois Margit memoárja – *Valois Margit emlékiratainak hatása a kortárs irodalomra, valamint a Szent Bertalan Éjszakája a visszaemlékezések tükrében*

Valois Margit, a *renaissance* egyik kiemelkedő alakja s kitűnő irodalmára, aki támogatta korának művészetét. *Brantôme*³ hosszasan dicséri Margitot: csodálja szeme „tisztaságát”, gyönyörű gömbölyded alakját valamint az „égi istennő” mivoltát, amelyet csak alátámaszt királynői megjelenése. Nemcsak

¹ *Purgatórium*, VI, 61. /Babits Mihály fordítása/

² ALIGHIERI, Dante, *De Vulgari Eloquentia*, I, XV, 2. A dantei idézet Sordello da Goitóra vonatkozik. /F. D./

³ Pierre de Bourdeille, Brantôme hercege (1540?-1614); XIII. kötetes művében részletesen ír Valois Margitról, akivel közeli kapcsolatban áll. Margit neki szánja *Mémoires*-ját.

Brantôme örökölte meg Margit szépségét, hanem *Ronsard* is, aki egyik híres szonettjében⁴ a hajnalhoz hasonlítja. Valois Margit memoárja részletes és lebilincselő történelmi képet nyújt a kora újkori francia vallásháborúkról. A királyné viharos életéről kaphatunk képet emlékiratai olvasása során, melyet 1594-ben kezd írni Usson várában. Ő Franciaország királynéja 1572. augusztus 23-án és 24-én, azon a bizonyos *Szent Bertalan* éjszakáján, amikor Párizs utcáin százával mészárolják az új vallás⁵ követőit.

Apja, II. Henrik, még uralkodása idején hiába próbálja fenntartani a békét királyságában, halálát követően⁶ Franciaország több évtizedes polgárháborúba süllyed. Medici Katalin politikai szerepe a Szent Bertalan éjszakai mészárlásban Valois Margit *Mémoires*-ja alapján bizonytalan: a merénylet elbeszélése elején Valois Margit úgy állítja be, mintha Medici Katalin teljes mértékben támogatta volna a Coligny ellen való merényletet. Az utókor sokat vitázott azon, hogy a *Szent Bertalan Éjszakája* egy előre megfontolt és kidolgozott tervek alapján történő politikai döntés volt-e, vagy csak egy hirtelen felindulásból okozott mészárlás. IX. Károly 1830-ban kiadott *Mandelot*⁷-val folytatott levelézése⁸ egyértelműen bebizonyítja, hogy a protesáns elittel való leszámolás igenis előre megfontolt cselekedet volt; a hangsúly nem a konkrét dátumon van, hanem azon, hogy maga a leszámolás valóban tervben volt, és csak az alkalmat kereste a katolikus vezetőség, hogy bosszút álljon.

⁴ Ronsard, Pierre de, *Sonnet pour Hélène*, Oeuvres, t. I.

⁵ A Reformáció kezdetétől a katolikus Egyház egészen a XVIII. századig így nevezi a reformátusokat (valamint hugenottáknak). Franciaországban a reformációra egy általános rövidítést használtak, ez az R.P.R (*Religion Prétendue Réformée*), ami annyit tesz, hogy „reformált vallásnak mondott”.

⁶ 1559-ben sebeztek halálra egy lovagi torna során.

⁷ Mandelot, François de (1529-1588).

⁸ *Correspondance du roi Charles IX et du sieur de Mandelot, gouverneur de Lyon, pendant l'année 1572, époque du massacre de la Saint-Barthélemy*, Paris, Crapelet, 1830, www.gallica.bnf.fr, 2005. Február 19.

A konferencia helyszíne:

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar
1088 Budapest, Múzeum krt. 4/C